

Bijzondere tosti's

Niet een eenvoudig trappenhuis met op elke verdieping links en rechts een deur. Nee, over smalle en donkere trappen naar boven kom je onderweg andere trappen en trappetjes tegen die naar verschillende deuren leiden. Er zijn hoekige bordesjes met verrassend zicht naar buiten, flinke tropische planten en een wirwar van friswitte houten balustraden.

De woning is klein, zonnig en heeft een wijds uitzicht over het krioelende verkeer van de Overtoomse Sluis. In de keuken kijkt Miguel (59) nog even in de oven. Een heerlijke baklucht komt ons tegemoet.

We bewonderen de vele schilderijen aan de lila gestuukte wanden. De meeste zijn in pasteltinten. Overall in huis is op ingenieuze wijze bergruimte gecreëerd. Boekenkasten op de wc, een verhoogde 'zitkuil'. Het doet een beetje denken aan de jaren '70. Miguel praat zacht en bedachtzaam.

Miguel, klopt het dat je kunstschilder bent?

“In Uruguay was ik wiskundeleraar en kunstschilder. Toen ik in 1980 was gevlucht vanwege de dictatuur ben ik naar Amsterdam gekomen en werd ik hier kunstschilder. Helaas kreeg ik een paar jaar later door een ongeluk een whiplash, waardoor ik heel lang niets meer kon doen. Sindsdien is schilderen te zwaar voor me. Ik heb nog steeds lichamelijke beperkingen. Maar nu heb ik een baan die ik in mijn eigen tempo kan doen en waarin ik mijn eigen tijd kan indelen. Ik werk bij een overkoepelende stichting voor Spaanstaligen.”

Had je een auto-ongeluk?

“Nee. Er lag ijzel en dat kende ik helemaal niet. Dat heb je in Uruguay niet. Ik stapte gewoon de deur uit, nog wel met mijn handen diep in de zakken van mijn jack. Als je met ijzel bekend bent, dan weet je wel dat je dat niet moet doen. Ik ging onderuit en het was meteen helemaal mis. Ik dacht: nu is mijn leven afgelopen. In de tijd erna voelde het alsof ik plotseling honderd jaar ouder was geworden. Maar daarna is het gelukkig wel weer beter gegaan. Ik kan nu weer heel veel doen eigenlijk.”

De tosti's die we krijgen zijn bijzonder lekker. Ze zijn van bruin brood, met kaas en paprika en iets van kruiden.

Is dit je dagelijkse ontbijt?

“Nou, eigenlijk is dit meer een trend van de laatste maanden. Ik heb niet zoveel vaste gewoonten. Maar ik ben vaak vroeg wakker en dan ga ik een lekker ontbijt maken. Daarna kan ik dan weer wat slapen. Er zijn dagen dat ik extra last heb van mijn beperkingen. Dan kan ik maar zo'n twee uur actief zijn.”

Toen we binnenkwamen, bleek dat je niet wist dat het vandaag Hemelvaartsdag is. Hoe kan dat nou?

“Tsja, het centrum waar ik werk is op donderdag altijd gesloten. En verder heb ik niet zoveel met christelijke feestdagen.”

Want je woont hier nu bijna 30 jaar en je lijkt verder behoorlijk ingeburgerd.

“Ja, ik kwam hier als vluchteling en inmiddels ben ik Nederlander. Maar ik heb wel moeten wennen. In Nederland is alles anders georganiseerd. Wel beter, maar dat begrijp je pas na een lange periode. Je maakt fouten, doet dingen die niet mogen, maar je begrijpt niet waarom. Je voelt je als in een gevangenis van regels.”

“Door mijn werk weet ik dat de meeste vluchtelingen en andere migranten erg moeten wennen. Je denkt: nu wordt het beter. Maar niet alles is beter in het land waar je komt te wonen. Veel is gewoon anders.”

Waar moest je bijvoorbeeld aan wennen?

“Het weer is het ergste, verschrikkelijk. Ik was gewend dat er weinig verandering was in het weer. Vrijwel altijd zon; ‘s winters iets lagere temperatuur, maar de bomen bleven groen. Hier is zomer en winter een wereld van verschil. Ik ben nogal gevoelig voor het weer. Het bepaalt sterk mijn stemming op een dag.”

“En wat ik ook merk bij de migranten die ik in mijn werk tegenkom: het is emotioneel zo anders als je in een ander land woont. Vriendschappen zijn moeilijk, want men ziet alles anders dan jij. Je vindt niet wat je zocht.”

Wat zijn verder de verschillen met Uruguay?

“Een opvallend verschil: alles werkt hier. Want het is daar dus veel minder georganiseerd. Voor buitenstaanders is het er chaotisch.”

“Verder is het zo, dat in Uruguay de meeste mensen van Europese afkomst zijn, dus de cultuur is Europees. In 1830 is het land zelfstandig geworden; daarvoor was het Spaans. Maar het is niet een katholiek land. Het is niet-religieus, ofwel seculier, en wat dat betreft is het meer te vergelijken met de Franse cultuur. Maar omdat de bevolking is samengesteld uit verschillende Europese nationaliteiten, die allemaal met elkaar zijn vermengd, zijn er veel meer verschillen tussen de mensen onderling. Ook in uiterlijk, in dezelfde familie komt blond voor, donker, lang, klein, alles door elkaar. Er zijn vrij veel blonde mensen in Uruguay. Alle etniciteiten hebben zich vermengd en zijn niet in aparte groepen te onderscheiden.”

“Uruguay is een jonge maatschappij, in tegenstelling tot de oude cultuur in Europa. Hier heb je veel meer per groep gedeelde waarden en gewoonten. Ik vind hier de diversiteit van mensen minder, zodat je eerder spreekt van ‘de’ Nederlander of ‘de’ Duitser of ook ‘de’ Marokkaan. Hier kan je verwachten dat een Nederlander om 6 uur gaat eten, net zoals hij veel dingen doet die iedereen doet. In Uruguay ligt veel minder vast wat je doet en hoe je het doet. In zoverre vind ik het daar ‘emotioneel rijker’. Je kunt op veel meer manieren verhoudingen met mensen hebben, omdat mensen in zekere zin meer individu zijn.”

“Hier maak je niet zomaar een praatje met mensen op straat. Om mensen te ontmoeten, moet je eerst ergens naartoe en daar komen mensen die allemaal dezelfde dingen doen. Je moet altijd kiezen. Misschien wel voor dingen die voor jou niet belangrijk zijn.”

Miguel loopt ondertussen heen en weer naar de keuken. Het ruikt alweer heerlijk.

Is het voor een kunstenaar hier ook anders dan daar, of maakt dat weinig verschil?

“O, dat is beslist anders. In Uruguay zijn op alle gebieden de mensen minder gespecialiseerd. Men is meer generalist; je bent er nooit alleen maar kunstenaar. Of je zou moeten zeggen: kunstenaar zijn is er geen beroep, maar meer een manier van leven. Ik merkte het verschil toen ik op de school voor edelsmeden werkte. Op de uurwerk-opleiding stond alles in het teken van uurwerken maken. Alle docenten hadden een uurwerk-achtergrond en in hun vakantie gingen de studenten naar uurwerkfabrieken in Zwitserland. Er was helemaal geen aandacht voor algemene culturele ontwikkeling.”

“Nu is het wel zo, dat je in Uruguay niet kan leven van de kunst alleen, dus je moet er wel iets anders naast doen. Het land is gewoon te klein, er zijn te weinig afnemers van kunst. Dus de professionaliteit is anders, maar of het nou hier is of daar, een kunstenaar is in de kern gelijk. Een kunstenaar is iemand met een eigen visie en creativiteit. Een onafhankelijke geest.”

We krijgen heerlijke tosti's met onder meer ananas voorgezet.

Wat ben je gaan waarderen aan het wonen in dit land?

“Nou, dat er hier respect is voor andere mensen. Maar daar zitten ook weer twee kanten aan. Voor mij en voor veel andere mensen uit Spaanstalige landen voelde dat in het begin heel erg als afstand houden. Men is geïnteresseerd in hoe anders je bent en houdt daar ook rekening mee. Het voelt alsof je in een andere categorie wordt geplaatst. Maar je kunt het ook uitleggen als respectvol. Zo kun je hier als burens volkomen langs elkaar heen leven. Niemand kijkt wat je aan het doen bent, niemand praat over je, niemand komt plotseling op bezoek. Andersom kan je in Spaanse landen continu bezoek verwachten. Dan ben je ook beperkt en dat voelt ook niet lekker.”

“Op mijn werk komen regelmatig Europese vrijwilligers werken. Bij de evaluaties horen we altijd: ik heb mensen ontmoet uit heel veel landen, maar geen Nederlanders. Deze week was er een jongen uit Spanje, die was gekomen met een geweldige illusie over Amsterdam. Binnen een paar dagen was hij diep teleurgesteld en zei: ik heb helemaal geen vrienden gemaakt; niemand wil met mij praten.”

Miguel laat ons iets zien: het is een bekertje met een rietje waar in Uruguay ‘maté’ (klemtoon eerste lettergreep) uit gedronken wordt.

Maté is een kruid waar water op geschonken wordt. Een filttertje houdt de blaadjes tegen en met het rietje wordt de getrokken drank opgezogen. In Uruguay en andere Zuid-Amerikaanse landen, kom je het regelmatig tegen.

“Het is heel democratisch. Het opschenken gaat met een thermoskan en de drank wordt gedeeld. Bijvoorbeeld als je ergens bij een bankje op straat met iemand in gesprek raakt. Of in de bus. Onhygiënisch? Ach, zo kijk je daar hier tegenaan. Maar ik heb nog nooit gehoord dat er wat dat betreft wel eens wat misgaat. Nee, zelf drink ik het eigenlijk nooit. Ik heb dit toevallig in huis.”

Hoe is het op dit moment in Uruguay?

“Sinds ongeveer vijftien jaar is de dictatuur weg en zijn er democratische linkse regeringen. Tegenwoordig is het er in de politiek vrij gematigd. Maar men is over het algemeen wel politiek geïnteresseerd. Dat is dan weer wel een manier waarop mensen daar gegroepeerd zijn, namelijk naar ideologie. Men is daarin vrij radicaal: andere ideeën deugen eenvoudig niet. Je hebt communisten en socialisten en van elk zo'n 25 verfijningen.”

“Van de vluchtelingen die hier in Nederland waren is ongeveer de helft weer teruggegaan. De nieuwe regering geeft ook compensaties aan voormalige vluchtelingen.”

Zou je zelf ooit terugwillen?

“Nee hoor, ik ben zo totaal veranderd. Ik voel me een toerist als ik daar ben. Ik herken er wel dingen, maar nooit zo sterk dat ik zeg: dat wil ik! Het is een enorme stap, hoor! Er moet een hele sterke reden zijn. Bijvoorbeeld dat je je familie heel erg mist. Maar dat gevoel heb ik niet. Of je moet sterk het gevoel hebben hier weg te willen, maar dat heb ik ook niet. Ik ben tevreden met mijn leven. Ik vind het interessant.”

Miguel vertelt over zijn werk. “We maken de realiteit gemakkelijker.”

Wat bedoel je daarmee?

“Net zoals ik moeilijke momenten heb gehad toen ik hier pas was, hebben anderen dat ook. Want je komt hier meestal om één bepaalde reden, maar aan de andere kant verlies je heel veel. Familie, vrienden en vaak ook een maatschappelijke positie. Dat heeft invloed op hoe je overal tegenaan kijkt, maar dat realiseer je je niet goed. In cursussen leren we mensen om hun situatie beter te begrijpen en ook te veranderen. Na drie maanden maken ze een plan voor hun leven hier. Hoe ze hun kennis en ervaring in de Nederlandse situatie gaan inzetten in een baan of eigen bedrijf. De resultaten zijn tot nu toe prima, dus we willen dit soort projecten gaan uitbreiden.”

Er is iets misgegaan met de geluidsopname van het interview met Miguel. Ik kom niet helemaal uit mijn aantekeningen en bel hem op. Ik mag meteen weer langskomen en ja hoor: ik krijg weer een bijzondere tosti. De trend is nog niet voorbij. Mmmm, lekker. Het matébekertje heeft hij niet meer. Hij heeft het weggegeven.